

Çağdaş Kıbrıs Türk Şiirinde Eğilimler/ Yönelimler

Metin Turan

Giriş

Çağdaş Kıbrıs Türk şiiri tanımlamasıyla, 1940'lardan bu yana yazılan şiiri adlandırdığımız anımsanırsa, hem bu şiir birikiminin yakın döneme kadar besleyeni olmuş olan Türkiye'deki şiir eğilimlerinin Adaya yansması, hem de kendi yörüngesini bulup, daha farklı ve kendine özgü şiir anlayışının şekillendiği yaklaşık yetmiş yıllık dönem içerisindeki şiir birikimi ele alınacaktır.

Kıbrıs Türk şiiri, Adadaki mevcut tüm diğer edebiyat türleri içerisinde (roman, öykü, deneme, gibi) üreticisi en çok olan ve dolayısıyla da kitap hacminde en fazla yayının bulunduğu türdür. Bu yanı sıra, özel olarak üreticisi şairin özgün ve özel kimliği yanı sıra, sanatsal niteliğiyle de toplumsal paydayı ifadelendirmek bakımından önemli bir başvuru kaynağı oluşturur.

Kuşkusuz, bu aynı zamanda şiirin gündelik ve toplumsal hayatla ne denli ilişkili olduğuyla da ilintili bir konudur. Kıbrıs Türk şiiri, özellikle 1950'lerden başlayarak yoğun bir biçimde toplumsal hayatın izlerini taşıyan, dolayısıyla da bu kültürel coğrafyadaki sanatsal estetik değerleri özümsemeye ciddi anlamda kaynaklık eden bir tür olarak anlam taşımaktadır.

Çağdaş Kıbrıs Türk şiiri, tarihsel olarak Kıbrıs adasının kültürel birikiminden beslendiği gibi, Türkiye'de yazılan şiirin de yakın takipçisi olmak bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Türkiye'deki eğilimlerin, özellikle 1980'li yıllara değin, Adadaki şairler tarafından yakın takip içerisinde benzer yansımalarla taşındığı düşünülünce, bu durum düşünsel olarak Türkiye ve Kıbrıs Türk şairlerinin estetik-sanatsal paralelliğini de içermektedir. Ancak, bu yöneliş, giderek Kıbrıs Türk şairlerinin kendi özgün poetikalarını yaratma konusunda gösterdikleri sorgulayıcı arayışlar neticesinde daha farklı ve kendine ait bir yönelimi kapsar olmuştur. Buradan bakınca, hem bu türün yeğlenmesinde Kıbrıs'taki edebiyat dünyasının türe olan eğiliminin belirginliği ortaya çıkmakta ama, daha önemlisi bu tür yoluyla toplumdaki estetik sanatsal anlayış, tek tek bakılınca birer birey de olsa, şairler yoluyla ortak toplumsal beğeni ve yönelimin yansıtıcısı olmaktadır.

Genel olarak edebiyat tarihi içerisinde, şairlik yaşının erken başlayıp erken bittiği düşünülürse, Kıbrıslı Türk şairler arasında bu geleneksel yargıyı bozan çok sayıda örnek vardır. Genel olarak Kıbrıs Türk edebiyatı ve özellikle de şiiri için, önümüzdeki dönem için beslenebilecek en olumlu duygulardan birini, ilk gençlik hevesini aşan, söz konusu bu süreklilik oluşturmaktadır.

Zaman zaman örneklerine rastlansa da, etkin ve düzenli bir edebiyat dergisinin olmayışı, Adadaki edebiyat tartışmalarını, en önemlisi de bunca yoğun şiir üretimimin olduğu bir düzlemde, edebiyat eleştirisi geleneğinin oluşmasını engellemiştir. Söz konusu bu durum, dışarıdan, daha çok da dış dünyayı ve buradaki edebiyat birikimini Türkiye üzerinden okumaya çalışan Adalı şairleri, çoğunlukla bununla yetinmeye zorlamış gözükmektedir. Oysa, hemen her dönem kendi şiirsel dilini var edebilen bir edebiyat geleneği içerisinde, Kıbrıslı Türk şairlerin, bu güzel ve zengin birikimlerini kendi özgün yaratıcılıkları olarak uluslararası edebiyat düzlemine taşımaları, ürettikleri şiirler kadar, edebiyat eleştirisi geleneğini de zenginleştirmeleriyle olasıdır.

I.

Adadaki Türk hakimiyetinin 1571’de gerçekleştiği; 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kıbrıs’ta Türk varlığı akla getirilir ve günümüze ulaşabilen ilk Türkçe şiir örneklerinin 18.yüzyılın başlarına ait olduğu anımsanırsa, Adadaki hakimiyetle, edebiyat ürünleri arasındaki sürecin yaklaşık yüz yıllık bir süre sonrasına denk düşmesi, bir yanılla ‘gecikmişliği’ yansıtıyor gözükmese de, tarihsel koşullar, yazı geleneğinin Türk kültür hayatındaki yerinin yakın oluşu ve elbette belli bir coğrafyada, edebiyat/şiir birikiminin süreç alışışı hususları göz önünde bulundurulursa, anlaşılabilir. Ayrıca Mehmet Yaşın’ın özetlediği şu hususların da, bu ‘geç kalmışlık’ta dikkate alınması gerekir:

“Birincisi, Kıbrıslı Türklerdeki en eski şiir türü sözlü halk şiiriydi. Bu geleneksel şiirin pek çok örneği, Kıbrıs’ın çalkantılı tarihi içinde, yazılı kaynaklara aktarılmadan yitip gitti.

İkincisi, zengin Anonim Halk Şiirinin ne kadar eskiye uzandığı kesin olarak bilinmiyor. Coğunluğu 19. ve 20. yüzyıl tarihli bu şiirlerin bir bölümü, daha önceki yüzyıllardaki örneklerin yeniden üretimi olabilir. Sadece adları kalan, dahası adları bile unutulmuş bazı halk ozanlarına ait şiirlerin, zamanla Anonim Halk Şiiriyle kaynaşması pek doğaldır.

Şiir kaynaklarının yitmesi hakkında belirtilmesi gereken bir nokta da, İngiliz yönetimi sırasında, Osmanlı arşivlerindeki, özel kitaplıklardaki, en önemlisi ilk şairlerin beşiği olan Mevlevi Tekkelerindeki bazı belgelerin alınmasıdır. Sir Harry Luke, Sir George Hill gibi, Adada bulunmuş bazı İngiliz yazarların kitaplarından da anlaşılacağı üzere, Osmanlı yazılı kaynakları alınmış, peşine düşen de, ne yazık ki çıkmamıştır.

Dördüncü bir nedense, Adadaki şiir kültürünün yıllarca, doğrudan doğruya İstanbullu divan şairleri ile Anadolu’nun âşıkları tarafından beslenmesi, yerli halkınsa onları izlemekle yetinmesidir.” (Yaşın 1994:20)

Bunlara ek olarak uzun yıllar Adada az bir nüfusa sahip olan türlerin Türkçe bir şiir geleneği yaratmasının zaman alması yanında, Osmanlıların, Türkçe basın yayın çalışmalarına çok geç başlayıp, önceliği askeri ve idari alandaki örgütlenmeleri vermeleridir.

Kıbrıs’ta edebiyat ve sanat ortamına genel hatlarıyla bakıldığında, türler içerisinde şiirin hemen tüm diğer edebiyat türleri içerisinde önceliği aldığına tanık oluruz. Örneğin, Bülent Korkmaz’ın saptadığı, doğumları 1908 ile 1982 arasında olan sadece kadın şairlerin sayısının otuzun üzerinde (Korkmaz 2002) olduğunu ve bunların yayımlanmış şiir kitapları sayısının bugün yüzü aştığını anımsamak bile, başlıbaşına bu türün Kıbrıs Türk edebiyatı içerisindeki önemini vurgulamaya yeter. Ayrıca, Adada kadın şair sayısının bu denli fazla olmasının da bu kültürel dokuyu tanımlayıcı başka bir özelliğinin belirlediğinin de altını çizmek gerekiyor. Öykü, deneme, roman, gezi inceleme ve araştırma kitapları arasında, nicelik olarak ciddi bir toplamın şiirden yana olduğu açıktır. Bunun, şiire yatkın kültürel bir eğilimimiz olduğuyla açıklanabilir yanları olmakla birlikte, özellikle son yıllarda kolaylaşan ve yaygınlaşan masaüstü yayıncılık tekniklerinin şiir gibi sayfa hacmi diğer edebiyat türlerine göre daha az olan kitapların hazırlık ve basım maliyetlerine getirmiş olduğu avantajla birleşerek bu niceliğin oluşmasında etkili olduğunu görürüz. Kıbrıs Türk şiirinde eğilimler/yönelimler başlıklı bir bildiriye, bu hususların üzerinde niçin durduğumu açıklamam gerekiyor. Bu genel çerçeveyi çizmenin iki gerekçesi var. Birincisi, hangi tür olursa olsun, bir edebiyat eseri için çok sınırlı bir zaman aralığı olan yirmi yıl, otuz yıl, elli yıl gibi bir süreçte, edebiyat tarihi açısından kalıcılık/değerlilik kriterlerini savlama zorluğumuz, ikincisi ise birinci olarak

vurguladığım estetik/sanatsal gerçekliğin ışığında şiir yolculuğunda erken dönemde yarışı terk edenlerin bolluğudur.

II.

Bir edebi geleneğin oluşabilmesi, hiç kuşkusuz, kültürel birikim kadar, doğrudan o edebiyat geleneğini var eden edebiyat insanlarının düşünsel derinliği, estetik/sanatsal yetkinliğiyle de orantılıdır. Kıbrıs Türk Şiiri, edebiyat kurumlaşmasının cılız olmasına karşın, Adadaki varlığı beş yüz yılı aşan Türk düşün ve sanat hayatının üzerine oturmuşluğa sahiptir. Bu küçümsenmeyecek bir birikimdir. Ancak böyle bir kültürel derinlik, özellikle 1970'lerden itibaren popülerleşen kimi kavramlar paralelinde bilincine varılmadığında edebiyat uğraşının peşindeki bireyi sığığa itebilen bir tepkiye de sebep olabilmektedir.

Bir bütün olarak toplum hayatının kendine mahsus felsefesi, tek tek şairlerde görülmeyince, orada geniş toplumsal kesimi içine katarak tanımlamaya giriştiğimiz edebiyat geleneğinden söz etmek zorlaşmaktadır. Dolayısıyla, son çeyrek yüzyıl içerisinde sayıları yüz dolayında olan, ancak belli bir estetik/sanatsal yetkinlikle ait olduğu toplumun kültürel birikimini yansıtabilen şair sayısının bir elin parmaklarını geçmemesi düşündürücüdür. Bu durum, giderek hakim popüler kültürün eğilimlerine kapılmış şairler yumağının yaygınlığından kaynaklanmaktadır. Oysa, kendi poetikasını oluşturma çabasında olan ve kendi toplumsal değerleriyle sanatsal bileşime dönüşmüş zihniyetin izsürümünü yakalama çabasındaki şairdir, Kıbrıs Türk şiirinin temsilcisi.

Eleştirilebilir, eksik bulunabilir; estetik/sanatsal anlamda bir dizi özelliği gerekçe göstererek 'olmamış' diyebileceğimiz kitap olarak yayımlanmış şiirlerin varlığına karşın, şiir Kıbrıs Türk toplumunda, sadece Kıbrıs Türk toplumunda da değil, hemen bütün toplumlarda, ama özellikle önemli bir süre kendi içekapanıklığını yaşamış, yaşamakta olan toplumlarda toplumsal iç dünyanın anlaşılması bakımından hiç de küçümsenmeyecek bulgular içermesi bakımından önemlidir. Daha da önemlisi, böyle bir içekapanıklığı yaşayan ve kendini ifade etme konusunda şiir, ciddi bir çıkış yoludur. Kıbrıs Türk şiiri, böyle bir bileşimin en somut örneğidir.

III.

İlk dönem Çağdaş Kıbrıs Türk şiiri, Nazif Süleyman Ebeoğlu, Urkiye Mine Balman, Engin Gönül ve bunlara Pembe Marmara'yı da ekleyerek adları öne çıkan temsilcileriyle söylersek, romantik hececi şiirin sürdürücüleri olarak belirirler. Bu şairlerin temel izlekleri arasında başlıca önceliği;

“Haktan gelir kuvvetim, Hak'ka gider her yolum
Altaylarda başladı benim ilk zafer yolum.

Asırlarca dünyayı titreten bir soyum var
Coşan alev kanıma damarlarım bile dar.

Atilla, Timur, Fatih, Kanuni, Barbaroslar
Çanakkale, Sakarya, İnönü, Dumlupınar.

Tarihimi açınca görürüm nice erler
Gözleri kamaştırın güneş tuğlu zaferler.

İlim ve sanat bizde, bizdedir inkılaplar
En sonra Atatürküm, Lozan ve İnönüm var.

Sarsılmayan bir soyun imanlı çocuğuyum
Cumhuriyetle yeni bir tarih açtı soyum.”

Ebeoğlu'nun yukarıdaki dizelerinden de anlaşılacağı üzere anavatan Türkiye ekseninde, milliyetçi bir söylemin egemen olduğu Türk kimliğinin işlenişi oluşturur. Bunu yadırgamamak gerekir. Zira, 1943 yılında kurulan KATAK (Kıbrıs Türk Azınlığı Kurumu) ile birlikte her bakımdan yeni bir sürece girilmiştir ve aynı yıl Ergenekon kitap kulübü tarafından yayımlanan *Çığ* adlı şiir seçkisinde yer alan ürünler; 1920'lerin başında, henüz daha Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde başlayan duygudaşlık ve dayanışmanın, düşünsel anlamda ürünlerinin uygulama zemini bulduğu bir süreci oluşturur. Şiire, bu zeminin oluşturulması ve düşünceinin yaygınlaştırılmasında önemli bir işlev tanınır.

Latin harflerine Türkiye'yle hemen aynı tarihlerde geçen Kıbrıslı Türkler, ilk Latin harfli kitaba da, Türkiye'den Adaya gelen ve burada düşünsel hareketliliğin oluşmasında önemli etkisi olan M. Turgut Sarıca tarafından yayımlanan Ziya Gökalp'in *Gazi Mustafa Kemal'e Şiirler* (1933) adlı kitabıyla kavuşurlar. Bu kitabın seçilmesi rastlantısal değildir. Zira, sonrasında şekillenecek olan edebiyat anlayışının fikri yörüngesinin belirlenmesinde önemli bir ilk adımı oluşturur Ziya Gökalp'in kitabı. Mevcut bu oluşumlar içerisinde, 1943 kuşağı olarak adlandırılan bu dönemin ilk şairleri, düşünsel olarak beslendikleri Türkiye'deki hececi şiirin biçimi kadar, folklorik, milliyetçi içeriğine de uygun bir şiirin takipçisi olurlur. Mustafa Adiloğlu, bu durumu: "...İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'yi taklitle başlayan edebiyatımız, hep nasyonal-şöven bir çizgi izledi" diye tanımlarken, hececi-romantik şiirin önemli temsilcilerinden, Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde öğrenciyken, Beyrut Rıhtımlarında (1942) adlı şiir kitabını yayımlayan ve daha sonra Kıbrıs Türk Lisesi Müdürlüğü görevini yürüten Nazif Süleyman Ebeoğlu ise: "... Eğitimde ve kültürde olduğu gibi edebiyatta da Türkiye'yi takip ediyorduk. Türkiye'nin kimliği bizim kimliğimizdi. Benim şiirlerim de İstanbul'daki *Yedigün* dergisinde çıkıyordu. Edebiyata böyle başladık." (Ali, 1990:135) diye özetlemektedir.

Gülen Gaye, Lafazan, Fırtına, Nevin Nale, Funda gibi değişik adlarla şiirlerini yayımlayan Pembe Marmara, adı hececi-romantik şairler arasında da anılmakla birlikte, özellikle, Orhan Veli ve arkadaşlarının öncülüğünde gelişen Garip Şiir akımının etkisiyle yazdığı serbest şiirleriyle yer edinir kendisine.

"Bizim Ev"

Anam Çarşamba karısına benzer
Evin içinde
Babam iki karış boyu bir markuddi
Çocuklar sümüklü alına sanki
Ablam alık
Ben tumarhanelik! (Marmara, 1986:38)

Hececilerle aynı dönemde şiire başlayan ancak farklı bir şiir eğilimi gösteren önemli şairlerden biri de Osman Türkay'dır. Türkay, özellikle İngiliz şiirinin etkisiyle, Adadaki mevcut şiir yönelimlerden farklılık gösterir. İngiltere'ye yerleşmesi ise onu daha farklı bir arayışın izleyicisi olarak, yeğlediği temalarla "uzaylı" nitelenmesine uygun bir ün yaratır. Onun Adadan uzakta oluşu ve hemen hemen tüm kitaplarını Kıbrıs dışında yayımlayışı, gerek kuşakdaşları, gerekse daha gençler tarafından şiirinin yeterince izlenmemesine neden olur. Genel olarak Kıbrıs Türk şairlerinin ürünlerine bakıldığında, Osman Türkay etkisinin pek görülmediğine tanık oluruz. Örneğin onun 1969 yılında yayımlanan *Uyurgezer*'de, gerekse

1970 yılında yayımlanan *Beethoven'de Aydınlığa Uyanmak* adlı yapıtlarında yer alan şiirleriyle açılmadığı söyleyiş rahatlığı ve şiire kattığı yeni sözcük ve kavramlar, kuşakdaşları ve ardılları tarafından farkına varılmayan bir zenginliktir. Hiç kuşkusuz bunda Türkay'ın Adadan uzakta oluşu kadar, toplumsal olayların şiiri bu bağlamda tartışma ortamını yaratmaktan uzak oluşunun da etkisi büyüktür. Ve elbette bütün bunların ötesinde, Kıbrıs Türk edebiyatında, bugüne değin henüz sürekliliği olan bir edebiyat dergisinin varlığının olmayışı yanında, Kıbrıs Türk edebiyatının kendi eleştirmenini yetiştirememiş olmasının da büyük etkisi vardır. Hiç bir edebi gelenek, kendi birikiminin farkına, eleştirisiz varamaz. Bugün Kıbrıs Türk edebiyatının, temel eksikliklerinin başında okul işlevi görebilecek, sürekliliği olan bir edebiyat dergisinin olmaması gelmektedir. Süreklilik derken de nicelik olarak sadece şu kadar sayıya ulaşmışlığı kastetmiyorum; kendi sanat edebiyat anlayışını hiç olmazsa belli bir süre var kılacak, dergi sayfalarında ürünlerini yayımlayanların olgunlaşarak, ürünlerini kitaplaştırabilecekleri bir süreci kastediyorum. Böyle bir süreç şimdiye değin yaratılabilmiş olsaydı, kendi geleneğinin bilincinde bir eleştirmen de yetiştirebilecekti. Bunun olmamışlığı, Kıbrıs Türk edebiyatının en büyük eksikliklerinden biri olarak karşımızda durmaktadır.

Osman Türkay'ın 1940'lı yıllarda başlayan ve ömrünü tamamladığı 2000'li yıllara değin sürdürdüğü üretimi, kendi içerisinde örnek alınası büyük bir tutarlılıkla sürmesine karşın, henüz zenginliğinin farkına varılmamış bir şiirdir. Beşir Ayvazoğlu'nun bir vesileyle altını çizdiği "Şiir realiteyi canlandırmaz, arka planını araştırır." (Ayvazoğlu:118) savı, bir türün tanımlaması olduğu kadar, Kıbrıs Türk şiiri bağlamında, tam da Osman Türkay şiirini anlama vurgusudur.

*"Kar diner, akşam soyunur bir ara
İlkyaz giysileri uçar meltemle Boğaz'da
Bir eski tabloda gülümser Haliç'te unuttuğumuz yaz
Artık yörem değişir, yelkenimi şişiren yeller de
Besbelli bir uzak geçmişin içindeyim
Ya da mart tomurcuklarıyla süslü bir galerideyim
Sen varsın sanırım her duvarda seyrettiğim resimde
Şu heylek senin bakışın derim, şu peyzaj yürüyüşün
Şu natürmortta Japon manolyalarını andırır
Sarmaşıklarla küçük ellerin*

*Derken uyanırım, odam kapkaranlık, sobam da sönmüş
Fırtına ıslık çalar camlarda
İçim burkulmuş, ellerim deli-divane, korkak
Uzanıp kaldırım kış gecesinin bunaltıcı perdesini
Evler kar altında, bacalar ak." (Türkay 1969:28)*

Kıbrıs'tan uzakta yazılan, Kıbrıslılığı, "hasret" olarak simgeleşen bir şiirdir aslında Türkay'ın ürünleri. Ada, adanın kimi özellikleri, coğrafyası, mekanlar, Akdeniz bir özlem içerisinde şiire taşınır. Sadece yukarıda adını andığım iki yapıtı değil, onun diğer yapıtları da ada dışı bir izleğe sahip olmak yanında, tam da bu farklılığın doğurduğu yalnızlık duygusu içerisindeki Adalı kimliğin, sınırsız gülüşlerdeki, umudun saydamlığına olan yansımalarını taşır:

*"Bak kuzum ışıltı kumkapıda nasıl
kızıl tüylü
çevik bir anaç kaplandır
ve yalar yavrusu gibi
tanyerinde yanan gözbebeklerini
hangi uzunluk çizgisi*

*içinin bu sınırsız gülüşü
hangi denklemdir dudaklarını ayıran sınır
hangi boylarlarda ölümcül saydamlığı umudun
hangi evren yapısı
hangi mutluluk ülkeleri
hangi somut aydınlıkların yabansı lambaları
yanar
ve
söner*
ışktan ruhunun süt mavisini haritasında.” (Türkay 1970: 72)

Gizli bir Ada tutkusu içerisinde, aynı dönemlerde yazmayı sürdüren Ada dışı şiirin bir başka yaratıcısı da Nevzat Yalçın'dır. Onun, 1969 yılında yayımlanan “A” Sokağı Şiirleri, daha çok Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı duyarlığında; etkileyici, sarmalayıcı bir o kadar da kuşatıcı tüm niteliğine karşın, tam da böyle bir ada dışı düzleme oturur:

*“Bir tutsam ellerimle, bir tutabilsem gökyüzünü
Çürük, yaşlı bir çınarı silkeler gibi sarsacağım.
Sapır sapır yıldızlar dökülecek balkonuma,
Ay düşmeye görsün elime, ah, o sahtekar...
Makasım hazır, kırpacacağım.*

*Allanıp, pullanıp, simsiyah saçlarında boncukları
Her gece bir zenci kadındır eğilen üstümüze.
Dayanılır şey değil her gece o zenci kadın
Ağlıyacağım!*

*Siyah, koca bir mendil gibi gökyüzünü
Tutup güneşin burnuna peşkeş çekmeliyim.
Bu karanlık, bu değişmez düzen ve kader
Belki rüzgarında dağılır, gider.*

*Saat onsekizde başlayarak bir akşam üstü
Göz, gez, arpacık: İyice nişanlayıp her saat başı,
Geceyi oniki yerinden vuracağım,
Geceyi kana boyayacağım.*

*Sonra güneşle yanyana, iç içe bir sabah
Uykusuzluğa, tedirginliğe paydos!
Ve kollarımda tanrılar tanrısı Zeus'ün gücü
Merhaba diyip Promete'ye Olympos'ta
Bir bitmeyen aydınlığa koşacağım.” (Yalçın 1969: 50)*

1950'li yıllarda, Türkçe'nin zengin olanaklarının farkında olarak, Kıbrıs Türk şiirinde özgün arayışlar içerisinde olan şairlerin en önemlilerinden biri de kuşkusuz Özker Yaşın'dır. Orhan Veli Kanık, Nazım Hikmet, Cahit Külebi, Ümit Yaşar Oğuzcan, Bedri Rahmi Eyuboğlu ve hatta Behçet Kemal Çağlar etkisinin bir biçimde hissedildiği şiirlerin şairi olarak Yaşın, 1952'de yayımlanan *Ol Alem* adlı şiir kitabının ardından, 1960 yılına değin yoğun bir üretim içerisinde yedi kitap yayımlar: (1952), *Bayraktar Destanı* (1953), *Kıbrıs'tan Atatürk'e* (1953), *Limanda Bir Gemi* (1956), *Namık Kemal Kıbrıs'ta* (1957), *Kıbrıs Mektubu* (1958), *Mehmetçik Kıbrıs'ta* (1960). Bu üretim temposu hiç kesilmeksizin, sonraki yıllarda da hem

şiiir olarak hem de roman olarak devam eder. 1952'den, Ekim 2000 tarihinde İstanbul'da yayımlanan *Akdeniz'de Bir Ada* (Son Şiirler 2) yapıtına uzanan çizgide Yaşın'ın başlangıcı iyi yapmış, çıkışı sağlam bir zemine oturmuş poetik çabadan, giderek savrulmuş ve bir bütün olarak bakıldığında kendi şiiri içerisinde “dağınıklığa” dönüşmüş izleğin hakimliğini görürüz. Ulusalçılık eğilimi, milli şair tanımlamaları, hiç kuşkusuz 1960'lı, 1970'lı yılların toplumsal/siyasal ortamında aydın tavrıyla şair kimliğini bütünleştiren önemli bir işlevin sahibidir. Bunu yadsımamak gerekiyor. Ne var ki, bütün bu üretkenliği, edebiyata adım attığı yıllardaki arayışçı, öncü tavrına karşın, son yıllardaki şiirsel dağınıklığı birbiriyle örtüşmeyen bir durum sergiler. Ancak, başka bir yazımda da altını çizdiğim gibi, Özker Yaşın, Kıbrıs Türk şiirinde, özellikle 1950'li yıllarda ürettikleriyle yeterince özümsememiş bir değerdir (Turan 2005:171) Onun ve elbette kuşakdaşlarından sayabileceğimiz Türkay ve Yalçın'ın serbest tarzdaki şiir eğilimine kazandırdığı ivme, daha sonraki kuşaklar tarafından gereğince değerlendirilebilmiş olsaydı, Kıbrıs Türk şiiri, bugün çok daha olumlu bir noktada olurdu kanısındayım. Özellikle de ulusalçı şiirin doğduğu toplumsal/siyasal koşulları, bakış açısı geniş bir edebiyat tarihçisi olmak sorumluluğu olmasa bile, bir edebiyat insanını bu tarihi/toplumsal koşullar içerisinde anlama bilincine sahip olarak gayret gösterilmesi, sürecin doğru okunması anlamında önemli kazanımlara işaret edeceği açıktır.

“Ağlamak”, Özker Yaşın'ın 1957 yılında yazdığı ama 1963 yılında yayımlanan *Babil Daha Uzakta* adlı kitabında yer verdiği ürünlerden bir şiir:

Gecenin sessizliği içinde
Yaşlı gözlerinle bakma tavana
At yüreğinden kötü düşünceleri
Ağlama

Ağlama gülüm ağlama nerkisim
Bak bütün insanlar uyumakta
Her şeyin sustuğu bu saatte
Ağlama

Sök kafatasından yazgıları
Al gün ışığını seviyi umudu
Acı anıları koy bir yana
Ağlama

Al tomurcuktaki yaşama sevincini
Al ırmaktaki arzuyu
Haydi kirpiklerini yum uyu
Ağlama (Yaşın, 1963: 12)

III.

1960'lı yıllar da dahil olmak üzere, 1940'lı yılların sonlarında başlayan Türkiye'de ürünlerini yayımlama tasası, “merkez” tayini konusunda belirleyiciliği, Türkiye ama özellikle de İstanbul'un oluşturduğu görülür. Yukarıda adlarını andığım Özker Yaşın, Osman Türkay gibi Kıbrıs Türk şiiri için belirleyici olan iki ad ve sonrasında kendi çizgilerinde aynı derinlikli etkiyi oluşturan M. Kansu ve Fikret Demirağ Türkiye'nin “merkez” kabul gördüğü bir edebiyat ortamında edebiyat dünyasında yerlerini alırlar.

Hiç kuşkusuz, bu dönemde, yani 1960'lı yıllarda, Adaya hakim olan ancak edebiyatı da şekillendiren “edebiyat dışı” atmosferin içerisinde, kendilerini bundan muaf tutarak farklı bir

şiiirin arayışçısı olan Kansu ve Demirağ'ın çıkışını görürüz. 1960 yılında ortaklaşa yayımladıkları "İkinin Yaşamı" adlı çalışmaları, daha sonraki yıllarda her iki şairin de edebiyatçı/şair kimliklerinin ne denli tutarlı bir sanatsal zemine tutunduklarını yansıtır.

1960'lı yıllar, Türkiye'de iki ana çizgide boyveren ve bir yanıyla Attila İlhan diğer yanıyla da Hasan Hüseyin temsilciliğinde sürdürülen toplumcu şiir ile, Edip Cansever, Sezai Karakoç, Ece Ayhan gibi şairlerin temsilcisi oldukları İkinci Yeni Şiirin etkin olduğu bir dönemdir. Kıbrıslı şairler de bu ortamdan etkilenirler ve Türkiye'deki bu edebi hareketler, aşağı-yukarı bir sekiz on yıl sonra bir biçimde Kıbrıs'ta sürdürücülerini bulur. Ne var ki, toplumsal-siyasal en önemlisi de edebiyatı/sanatı besleyen kültürel koşullar, farklı olduğundan aynı etki ve yankıyı bulamaz. Bu bakımdan, Demirağ ve Kansu'nun 1960'lı yıllarda ürettiklerine bir biçimde, Türkiye'de mevcut İkinci Yeni Şiir eğiliminin sürdürücüsü gibi bakılması bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Bu dönemde Demirağ, Kansu, Zeki Ali ve Kaya Çanga'nın şiirlerinde öne çıkan Dadacı vurgular, "soyut şiir" eğiliminin örneklerini oluşturur.

Kansu bir süre şiirden uzaklaşmış gözükse de, 1980'li yıllarda sadece şiir kitaplarıyla değil, deneme ve öyküleriyle de edebiyat içerisinde ağırlık ve varlığını hissettirir. Kansu, sürekli arayışçı bir edebiyatçı portresi çizer. 1995'te yayımlanan "*Marazlıyım, Size ve Zamana*", 1996'da yayımlanan "*Alacakaranlık*", 1997'de "*Şaşırtıcı Bir Rüzgardır Değişim*"i, 1998'de iki şiir bir de öykü kitabı izler: "*Toprağım Şimdi Yorgun*", "*Kendin Kadar Sev Onu*" ve öykü kitabı "*Bir Solucanın İntihar Girişimi*". Bunları 2000 yılında "*Aşk, Uzağında Suyu İnen Güneş*" ile 2002'de "*Yüzüm ve Gökyüzü Arasında Hayaletler*" ve 2007'de "*Büyücü*" adlı düzyazı şiir yapıtları izler.

Kıbrıs Türk Şiirinde asıl dönüşüm, ortak poetik bir bütünleşmeden ziyade, düşünsel bütünleşmede kendini gösteren 1974 kuşağının duruşudur. Her ne kadar, 1980'li yıllara değin, Kıbrıs Türk şairleri, Türkiye'deki şiir akımı ve eğilimlerini izleyerek, varlık gösterir. Hakkı Yücel, Mehmet Yaşın, Neşe Yaşın, Nice Denizoğlu adlarıyla bir tavır hareketi olarak gelişen ve Kıbrıslılık kimliğini öne çıkaran bu kuşak, daha sonra hem kendilerinden sonra gelen kuşağın yönlenmesinde dinamo görevi üstlenmişler hem de edebiyatta belli bir yer edinmiş ve şiire daha önceleri başlamış olanları da etkilemişlerdir.

Yine genç kuşaktan ise özellikle Faize Özdemirciler'in kendi şiir poetikasını oluşturma konusunda dikkatli ve üretken olduğunu görürüz. Akdenizlilik bağlamında Kıbrıslı kimliğini, Edip Cansever, Cemal Süreya söyleminde belli bir bireşime ulaştırıp; kimi kez 'suzinak', kimi kez 'suzidilâra' imgeleriyle müzikal göndermeler kadar, tınıları da dizelerine taşıyıp, kendi şiirsel sesini bulan günümüzün en başarılı şairlerinden biridir Özdemirciler.

"kimi sevdiysem

dört yanı suyla çevrilmiş yasa

kimi sevdiysem karasına uygun

yaşadı ve yaşattı aşkı da

bildiklerini mezara taşıyanlarla

çoğaldı yalnızlıklar, dualar da!

Bir martının çağrısı yetti kaçmama

Ah! neyim var? ney/im var

Suzinak sesler verir

İçimdeki orkestra

Kimi sevdiysem

Dört yanı suyla çevrilmiş yasa
Kimi sevdiysem karasına uygun
Bitirdi aşkı da” (Özdemirciler 2001:41)

Deli Temmuz adlı yapıtında yer alan “Karanlık Tünelde” şiirinde de aynı müzikal tınıyı, kendi şiirsel sesini bulmuş bir şairin dizelerinde şöyle buluruz:

“...
karanlık bir tünelde karşılaştım ilk defa ‘ben’le
orda yaşadım yurdumun şarkısızlığını.

Lüzinyanlar hiç mi uğraşmamışlardı müzikle,
Üçüncü selim ada’da keşfetmiş olamaz mıydı
Suzidilâra’yı?” (Özdemirciler 1999:30)

Onunla aynı kuşağa ait hemcinslerinden Ayşen Dağlı, Canan Sümer, Havva Tekin, Şirin Zaferyıldızı; daha gençlerden ise Beste Sakallı’nın şiirsel ortamın zenginleşmesi ve geniş bir toplumsal zemine yayılması anlamında üretkenliklerini övgüyle karşılamak gereken diğer adlardır.

Geleneksel halk şiirinin kimi zaman biçimini ama daha çok söylem gücünü şiirine taşıyarak, kendine has çizgisini, olayları ironik bir biçimde ele alışıyla ayırmalandıran Bülent Fevzioğlu’nun çağdaş Kıbrıs Türk şiirinde farklı bir yeri olduğunu işaretlemem gerekiyor. Özellikle gazete ve dergi sayfalarında kalmış taşlamalarıyla dikkat çeken Fevzioğlu, yer yer Pir Sultan Abdal, Dadaloğlu gür sesine, yer yer de Karacaoğlan’ın erotik söylemine başvurarak şiirine farklı bir tını kazandırır:

“Avcumda küçük yeşil bir erik
Bir şiir yazdırabilir şimdi bu bana
Avcumda küçük yeşil bir erik
Çocuk günlerimin masal yaşında...

Avcumda masaldan bir küçük erik
Bir at bir dağ üç gün üç gece
Avcumda masaldan bir küçük erik
Yitirdik sevmeleri söz büyüyünce...

Yitirdik sevmeleri söz büyüyünce
(Neler anlatır bir erik size?)
İplerden ininiz laf cambazları
Sözsüze yürüyün üç gün üç gece...

Sözsüze yürüyün üç gün üç gece

Avcumdaküçük yeşil bir erik

Yok mudur sizin de masallarınız

Her hakkı mahfuz/sakladığımız? (Fevzioğlu 2001:144)

Çağdaş Kıbrıs Türk şiirinde eğilim ve yönelimleri, özetlemeye kalkışınca, Kansu'nun şiir macerası buna en iyi örneği oluşturur. Çünkü o, ilk şiire başladığı yıllarda Garip Şiir anlayışının, 1960-69 yılları arasında Kıbrıs'ta İkinci Yeni Şiir eğiliminin, 1970-80'li yıllarda toplumcu gerçekçi yönelimin, 80'lerden sonra ise Akdenizlilik ekseninde yazmayı ve giderek son yıllarda ise kendi tanımlamasıyla "Doğukdenizli bir Larva" olarak özetlemek mümkündür.

Yakın dönem Kıbrıs Türk şiirinde kendi poetikasını oluşturma çabalarıyla birlikte üretimlerini de sürekli kılan isimler içerisinde sayılabileceklerden başlıcaları Neriman Cahit, M. Kansu, Fikret Demirağ, Orbay Deliceirmak, Zeki Ali, Feriha Altıok, Tamer Öncül, Neşe Yaşın, Mehmet Yaşın, Ümit İnataçlı, Filiz Naldöven, Bülent Fevzioğlu, Ayşen Dağlı; daha genç kuşaktan Jenan Selçuk, Şirin Zaferyıldızı, Gür Genç, Beste Sakallı, Rıdvan Arifoğlu'nun, 1970'lerin ortasından başlayarak belirgin bir biçimde bütün Kıbrıs Türk edebiyatçılarının yapıtlarında görülen *Kıbrıslılık* eğiliminin bir biçimde yansıtıcısı olduklarını söylemek gerekiyor. Bu vurgunun genel olarak Kıbrıs Türk edebiyatına mahsus olumlu bir yanı da, başından beri bir biçimde şiirsel çabalarını da özetlemeye anlatmaya çalıştığım, Çağdaş Kıbrıs Türk şiirinin ustalarının, şiir serüvenlerinde; örneğin Osman Türkay'ın, Mustafa Adiloğlu'nun, Nevzat Yalçın'ın, son dönemde ürettikleriyle Özker Yaşın'ın Ada dışında olduklarında, duygu olarak bütün içtenliklerine karşın, sanatsal duyumsama ve duyumsatmada Adadan uzaklaştıklarının da yansımalarıyla paralel bir durumdur. Bu, edebiyat insanının yaşadığı kültürel coğrafyaya aitliğini işaretleyen önemli bir göstergedir. Coğrafyanızdan uzaklaştığınızda, kültürünüzden de bir biçimde uzaklaşmış oluyorsunuz.

Bir yanda kadın duyarlılığını feminist düşünceyle besleyen, Akdenizliliği Adalı kimliğiyle örtüştürüp oradan farklı bir bireşimin sürdürücüsü olmaya çalışan Kıbrıslı Türk kadın şairlerin çabaları göz önünde bulundurulduğunda, olumlu eğilime dönüşme de yönsemeleri, -bu tavrı misyon edinerek başlatan Neriman Cahit'ten, daha genç kuşaktan Fatma Akilhoca'ya- günümüze uzanan önemli bir oluşumdur. Hiç kuşkusuz çok sayıda örneği göz önünde bulundurarak, bütün bu toplamı düşünerek, felsefi arka planı donatılmış, sanatsal yetkinliği tartışılmaz örneklerin sınırlı olduğunun da altını çizmek gerekiyor. Oysa, sanat yapısı, öyle ya da böyle bir düşünsel arka planında derinlik olan; parçalı, dağınık, hiyerarşi ve sistematiklikten uzak gibi gözükse de tutarlılığın yansımasıdır. Bütün bu çoğulluk ve çokseslilik içerisinde şiir uğraşının böyle bir sanatsal birikim ve tutarlığı zorunlu kılan felsefi donanımın farkında az sayıda şair adayının olduğunu söylemek durumundayım. Şiiri çok derin ve zengin kültürel birikimin oluşturduğu gelenek üzerine inşa etme gayretinden çok, var olan spontane duyarlılığın "heves"lendirdiği uğraş olarak görme kolaycılığının atılmasıyla, küçümsenmeyecek bir birikime ulaşılmış ve kendi toplumsal/siyasal koşullarına tanıklıkla çok kısa bir tarih olmasına karşın, çevresinde gelişen sanat hareketi ve eğilimlere kulak kabartmış, onlardan etkilenmiş ve bir bireşim yaratmış Kıbrıs Türk şairinin, atalet kırıcı devingenliğini sürdüreceği inancındayım.

Kaynakça

Beşir Ayvazoğlu (1987), *Geçmişini Yeniden Kurmak*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.

Bülent Korkmaz (2002), Kıbrıs Türk Şiirinde Kadın Şairler ve Şiirlerindeki Toplumsal Konulardan Bazıları, (8 Mart 2002 tarihinde, Dünya Kadınlar Günü dolayısıyla, Lefkoşa Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılan konuşma metni).

Bülent Fevziöğlü (2001), Bir Yanım Yazı, Bir Yanım Şiir, Samtay Vakfı Yayınları.

M. Kansu (2002), Yüzüm ve Gökyüzü Arasında Hayaletler, düzyazı şiir, Ürün Yayınları, Ankara.

Mehmet Yaşın (1994), Kıbrıslı Türk Şiiri Antolojisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Metin Turan (2005), Çağdaş Kıbrıs Türk Şiiri, Littera Edebiyat Yazıları içinde (Haz.: Cengiz Ertem), Ankara

Özker Yaşın (1963), Babil Daha Uzakta, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Mehmet Yaşın (1995) Poeturka, Adam Yayınları, İstanbul.

Fatma Akilhoca (2001), İstersem Güneşi Tutabilirim, Gazi Mağusa.

Mehmet Ali Aydın (1990), Turkish Cypriot Identity in Literature Edebiyatta Kıbrıslı Türk Kimliği, Fatal Publications, London.

Faize Özdemirciler (1999), Deli Temmuz, Cep Yayınevi, İstanbul.

Faize Özdemirciler (2001), Her Aşk Doğduğu Yere Benzer, Hera Şiir, İstanbul.

Fikret Demirağ (1972), Ötme Keklik Ölürüm, Dost Yayınları, Ankara.

Fikret Demirağ (2005), Ada'mın Sahilinde, Dünya Kitapları/Şiir, İstanbul.

Pembe Marmara (1986), Şiirler, Ankara.

M. Kansu (1998), Toprağım Şimdi Yorgun, Cem Yayınevi, İstanbul.

Osman Türkay (1969), Uyurgezerler, Yeditepe Yayınları, İstanbul.

Nevzat Yalçın (1969) "A" Sokağı Şiirleri, Hisar Yayınları, Ankara.